

İNSAN HAKLARI ÇERÇEVESİNDE POLİSİN YETKİLERİNE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ: GAZİANTEP EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ ÖRNEĞİ

An Investigation of the Attitudes of the Police Authority within the
Framework of Human Rights:
Gaziantep Police Department Case

Gülden DEMİRAL*
Atanur VERGİLİ**

Özet

Polis, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de hak ve özgürlükleri kısıtlayıcı tasarruflarda bulunma, yakalama, gözaltına alma, ifade alma, arama gibi sonuçları çok önemli yetkilerle donatılmıştır. Yasal koşullarda görevi gereği doğrudan birey haklarının kullanılmasını kısıtlama yetkisine sahip bulunan ve kamu görevlileri arasında sayısal olarak çok önemli bir konumda olan Emniyet Teşkilatı mensuplarının, görevlerinin hassasiyeti nedeni ile insan hakları eğitimi konusu özellikle önem taşımaktadır.

İnsan hakları ve özgürlüklerinin tanınması, korunması ve geliştirilmesi; bu hak ve özgürlüklerin ayırım gözetmeksizin herkes için gerçekleştirilmesi polisin insan hakları eğitiminin nihai amacı olmalıdır. İnsan haklarının tanınması ve toplumsal tabana yerleştirilmesinde, mevzuatlarda yapılan düzenlemelerin tek başına yeterli olamayacağı bunların uygulamaya tam anlamıyla yansıtılması gerektiği açıktır.

Bu araştırma ile, devlet adına yasaların çizdiği sınırlar içinde görev yapan polisin; insan hakları çerçevesinde yetkilerine yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenerek, inceleme sonuçlarının hizmet içi eğitim programların hazırlanmasına kaynak olması amaçlanmıştır. Araştırma ile, Gaziantep Emniyet Müdürlüğü bağlamında durum saptaması yapılarak, uluslararası ve ulusal mevzuatlar kapsamında, insan hakları çerçevesinde polisin yetkilerine yönelik tutumları bazı değişkenler açısından incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Örneklemi, 39 Şube ve Büro Amirliği ile 2 Merkez İlçe Emniyet Müdürlüğünde görevli çeşitli rütbelerde yaklaşık 500 personel oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Polisin Yetkileri, Polisin Tutumları.

* Komiser, Gaziantep Emniyet Müdürlüğü

** Yard. Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri

Abstract

The Police, as in many countries, in Turkey too, are equipped with authority which has very important outcomes such as the power of restricting the rights and freedom, arresting, questioning, putting under surveillance and searching. Since the members of the police have the authority to restrict directly the rights of individuals under legal circumstances as a part of their duty and they constitute a very important portion of the civil servants in their training in the field of human rights is an extremely crucial matter.

This research aims at investigating the attitudes of the police towards their authority within the framework of human rights against some variables and providing concrete sources for the development of in-service training programs of the police. In the research it was aimed to make a case study within the context of Gaziantep Police Department and to investigate the attitudes of the police towards their authority against some variables in terms of provisions of international and national laws. The descriptive scanning method was used in the research. The sampling of research included 500 police members who worked at 39 Branches and two central District Police Departments.

Key Words: Human Rights, Authority of the Police, Attitudes of Police.

Giriş

Demokratik bir hukuk devleti olmak isteği ve azminde olan Türkiye, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Topluluğu gibi örgütlerin öngördüğü bir çok yükümlülüğü üstlenmiştir. Bu yükümlülüklerin en önemlilerinden birisi olan insan hakları, çağdaş dünyanın demokratik toplumları için olmazsa olmaz bir özelliktir.

Karaosmanoğlu'na göre, "Temel hak ve özgürlükler, doğal hukuk anlayışının bir uzantısı olarak, devletin bir lütfu olmayıp, doğuştan gelen, vazgeçilmez ve devredilmez niteliktedir." (2000:164).

İnsan hakları insanın, sırf insan olması nedeniyle sahip olduğu hakları ifade etmektedir. Bugün çok yaygın bir şekilde kullanılan insan hakları kavramı, hukuk ve siyaset teorisi gibi sosyal bilimlerin ve felsefi tartışmaların merkezinde yer almakta, temel sorunsallardan birini oluşturmaktadır (Coşkun, 2000:169). İnsan hakları kısaca "insana insan gibi muamele etmek"tir. İnsanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeden onlara özgür ve eşit bireyler olarak, insan onuruyla bağdaşan tarzda muamele etmek, insan hakları kavramının özüdür (Coşkun, 2001:233).

Problem

Devlet çatısı altında bulunan tüm kamu kurum ve kuruluşları içinde insan haklarına saygılı olması sağlanacak kurumların başında silah kullanma, arama, yakalama ve ifade alma gibi çok önemli yetkilerle donatılmış güvenlik kuvvetleri olan polis teşkilatı ve bunların mensupları gelmektedir. Demokrasinin gerçekten hakim olduğu ülkelerde kamu çalışanları, milletin hizmetlileri olduklarını asla unutmamalıdır. Genelde devlet, özelde polis millet için vardır ve millete hizmet ettiği ölçüde elinde bulundurduğu gücü yasal olarak kullanır.

Devletin asli görevi, toplumun güvenliğini ve kamu düzenini sağlamaktır. Güvenlik, hizmetler hiyerarşisinde diğer hizmetlerin en üst sırasında yer almakta ve hatta diğer hizmetlerin ön koşulu olmaktadır. Er 2002:5), demokratik sistemlerdeki devletlerin, bireysel haklar ve toplumu oluşturan bireylerin toplu gereksinimleri arasında hassas bir denge üzerine kurulduğunu; bu denge içinde polisin, bireysel hakların ve sosyal yaşamın korunmasında çok önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir.

Polisin insan haklarına yönelik rolü Avrupa Sözleşmesi'nin başlangıç kısmında şöyle belirtilmektedir; "Bütün polisler, insan hakları ile ilgili yasaların ve uygulamaların amacına ulaşmasında hükümetlerine yardımcı olabilirler. Bunu yaparken de, dünyada adaletin ve barışın esaslarını oluşturan temel özgürlüklere olan derin bağlılıklarını ve adalet ve barışın devamını bir taraftan gerçek bir demokratik siyasal rejime, öte yandan da, insan hakları konusunda ortak bir görüş ve saygıya dayandığını gösterebilirler"

Fakat dünyanın en demokratik ülkelerinde bile polisin değişen ölçüde insan haklarıyla bağdaşmayan veya insan haklarını çiğneyen uygulamalar içine girebildiği görülebilmekte, polisin sahip olduğu kamu gücü kötüye kullanılabilir. Gittikçe yaygınlaşan görevi kötüye kullanma eğilimi sadece ihmal sonucu olmayabilir (Akdeniz, 1999:3-7). Toplum ve devleti koruma ve kollama gibi güç bir görevi yerine getiren polis örgütüne insan hak ve özgürlüklerine saygı olusunun aşılmasında ve bu temel kriterlere saygı çerçevesinde görev yapma bilincinin kazandırılarak tutumlarına yansımalarının sağlanmasında eğitimin rolü büyüktür.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye'de insan hakları eğitimi programları çoğu zaman durum saptamasına yönelik bir ön araştırma yapılmaksızın hazırlanmaktadır. Oysa uluslararası deneyimler, bu programların başarılı olabilmesi için hedef kitle ve program içeriğinin durumu ve sorun alanlarını saptayan ön araştırma sonuçlarına göre hazırlanması gerektiğini göstermektedir. İnsan hakları eğitiminin istenilen amaçlara ulaşması için bütüncül, uzun dönemli ve katılımcı yöntemlerle gerçekleşmesi gerekmektedir. Ancak Türkiye'de insan hakları eğitimi genellikle, panel, seminer, konferans veya iki günlük kurslar şeklinde düzenlenmekte ve katılım kısıtlı olmaktadır. Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Eğitimi Onyılı'nın ilk yarısını değerlendirdiği raporunda, sürekli olmayan, bir seferlik çabaların (örneğin kapsayıcı ve ayrıntılı bir stratejiye dahil olmayan konferans ya da seminerlerin) uzun süreli etkisinin kuşkulu olduğuna dikkat çekmektedir (Kuçuradi, 2002).

İnsan haklarını koruyacak ve yaşama geçirecek unsurların başında kolluk kuvvetleri gelmektedir. Kolluk kuvvetleri, insan haklarının neden korunması gerektiği bilincine varmadan, bu hakları korumayı içtenlikle istemeden, mevzuatla belirlenen yetkilerine hakim olmadan, başta kendi hakları olmak üzere tüm insanların hakları korunamayacaktır. İnsan haklarının korunmasının başlıca yolu, insan hakları alanında gerçekleştirilen eğitim ve uygulamalardır. Polis ve insan hakları konusunda ülkemizde çok az sayıda araştırmaya rastlanmaktadır.

Bu araştırmanın, polis ve insan hakları uygulamaları konusuna ilişkin sorunların tartışılması ve çözümler üretilmesine katkı sağlayacağı ve ayrıca polisin insan hakları boyutunda, kendisine verilen yetkileri kullanırken sergiledikleri tutumların cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, rütbe, mesleki kıdem ve birim hizmet grubu gibi değişkenler açısından incelenmesine olanak sağlayacağı ve polisin eğitiminde insan hakları konusunda bir çerçeve oluşturacağı düşünülmektedir.

Araştırmada Yanıtlanacak Sorular

Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

Polisin,

- a. Mevzuata hakimiyet,
- b. Yakalama ve gözaltına alma yetkisi kullanımı,
- c. İfade alma yetkisi kullanımı,
- d. Arama yetkisi kullanımlarına yönelik tutumlarında,
 1. Cinsiyet
 2. Yaş
 3. Öğrenim durumu
 4. Rütbe
 5. Meslek kıdemi
 6. Çalıştığı birimin hizmet grubu,

değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı fark var mıdır?

Sınırlılıklar

1. Bu araştırma 2002 yılı emniyet teşkilatı personeli atama dönemi sonrasında Eylül ayı itibariyle uygulanmıştır.
2. Araştırma, Gaziantep Emniyet Müdürlüğü merkez ilçe, polis merkezleri ile şube müdürlüklerini kapsamaktadır.
3. Tutum Ölçeği, polisin yakalama, gözaltına alma, ifade alma ve arama yetkileriyle sınırlı tutulmuştur.

Araştırma Modeli, Evren ve Örneklem

İnsan hakları çerçevesinde polisin yetkilerine yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi konulu bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Gaziantep Emniyet Müdürlüğü iki merkez ilçe ve 39 şube müdürlüğünde görevli personel oluşturmaktadır. 2002 yılı atama döneminden sonra Eylül ayı itibariyle Gaziantep Şahinbey ve Şehitkamil İlçe Emniyet Müdürlükleri, 4 polis merkezi ile 39 şube müdürlüğünde görevli 2600 personel içerisinde % 19,3 temsil oranıyla rastlantısal yolla seçilen 500 kişi örneklemini oluşturmuştur. Uygun örneklem büyüklüğü tayin edilirken, Balcı (2001:107) ortalama örneklem büyüklüklerinde doğru kestirim olasılıklarını gösteren çizelgeden yararlanılmış ve güven düzeyi %95 alınmıştır.

Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen, personelin yetkilerini kullanmasına ilişkin bir tutum ölçeği kullanılmıştır. Tutum ölçeğinin oluşturulmasında alan taraması yoluyla, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları incelenerek, ulusal ve uluslar arası düzeyde Emniyet Teşkilatına en çok eleştiri yöneltilen konuları içeren 150 maddelik ön taslak hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak maddeleri uzman görüşlerinden yararlanılarak betimsel değişkenler hariç 54 maddeye indirilmiştir. 54 maddelik bu tutum ölçeğinin pilot uygulaması 50 kişilik bir grup üzerinde yapılarak, alt ölçek maddelerinin faktör yükleri ve güvenilirlik katsayıları hesaplanarak ölçeğe son şekli verilmiştir. Goode ve Hatt (1973:185)'a göre, araştırmalarda soru kağıdı kullanılacaksa en son şekli verilmeli ve örnekleme (küçük de olsa) konuyu bütün genişliği ile ele alan araştırmanın düzeni ile aynı düzende olmalıdır.

Sınama sonuçlarına göre taslakta yer alan 54 maddeden ilişkili değişkenler birleştirerek kümeler elde etmek için faktör yükleri 0.35'in altındakiler çıkartılarak ölçek 37 maddeye indirgenmiştir. Taslak tekrar uzman görüşüne sunulurken 6 maddelik demografik değişkenle birlikte toplam 43 maddelik son haline dönüştürülmüştür. Ölçme aracı iki bölümden oluşmuştur: birinci bölümde demografik değişkenler, ikinci bölümde personelin yetkilerinin kullanılmasına ilişkin tutum ölçeği (Mevzuata hakimiyet, yakalama ve gözaltına alma, ifade alma ve arama yetkisi) yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma ölçeğinin hazırlanmasında mesleki dergiler, raporlar, bilimsel kitap ve makaleler taranarak gerekli ön araştırmalar yapılmış, tutum ölçeği geliştirilmek üzere denemelik form kullanılmıştır. Konu alanı uzmanlarının denetiminden geçen tutum ölçeğinin her maddesinin açık ve net olarak anlaşılabilir olmasına özen gösterilerek, kapsam ve yapı geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Tutum ölçeğinin güvenilirlik çalışmasında Kuder- Richardson yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin geçerliği sağlandıktan sonra denemelik form uygulanarak anlaşılmayan veya düzeltilmesi gereken maddeler belirlenmiştir. Ön deneme uygulamasından sonra faktör analizleri yapılarak .35 ve üst değerdeki maddeler yeniden düzenlenmiştir. KR 20 metoduna göre Alpha değeri 0.8596 çıkmıştır. Split half metoduna göre Alpha değeri birinci bölüm için 0.7254 ikinci bölüm için 0.8182' dir. Bu veriler tutum ölçeğinin güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçek formları, ilgili ilçe emniyet müdürlükleri, şube müdürlükleri ve polis merkezlerinin tüm birimlerine uygulanmıştır. Tutum ölçeğinin 500 adeti değerlendirilmeye alınmıştır. Tutum ölçeğinin değerlendirilmesinde olumlu tutumlar 5'den 1'e doğru azalan puan verilerek değerlendirilmiştir. Ölçek verilerinin değerlendirilmesinde ortalama, standart sapma, t-test ve tek yönlü varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. Bu işlemlerin yapılmasında SPSS 10.00 paket programından yararlanılmış ve istatistiksel anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır.

Tutum ölçeğinin değerlendirilmesinde tutumlar 5' den 1'e doğru puan verilerek değerlendirilmiştir. Buna göre, TAMAMEN KATILYORUM seçeneği 5,

KATILYORUM seçeneği 4, KARARSIZIM seçeneği 3, KATILMIYORUM seçeneği 2, HİÇ KATILMIYORUM seçeneği 1 puan verilerek değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Betimsel Değişkenlere İlişkin Bulgular

Bulgular, bağımsız değişkenler bakımından altı başlık altında sunulacaktır. Bunlar, cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, rütbe, meslek kıdemi, çalıştığı birimin hizmet grubu farklılığından kaynaklanan tutumlardır.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Polislerin Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	N	%
Kadın	36	7.2
Erkek	464	92.8
Toplam	500	100.0

Tablo. 1'de yer alan verilere göre; araştırmaya katılan polislerin % 92.8'i erkek, % 7.2'si kadındır (Tablo 1).

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Polislerin Yaşlarına Göre Dağılımı

YAŞ	N	%
21-30	169	33.8
31-40	250	50.0
41-50	79	15.8
51+ üstü	2	.4
Toplam	500	100.0

Araştırmaya katılanların % 33.'i 21-30 yaşları arasında , % 50.0'sı 31-40 yaşları arasında, % 15.8'i 41-50 yaşları arasında, % .4'ü ise 51 yaş ve üzerindedir.Yaş değişkenine göre en çok katılım 31-40 yaş grubunda olmuştur(Tablo 2).

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Polislerin Öğrenim Düzeylerine Göre Dağılımı

ÖĞRENİM DURUMU	N	%
Lise mezunu	268	53.6
Polis okulu mezunu	101	20.2
Ön lisans mezunu	64	12.8
Lisans mezunu	38	7.6
Polis akademisi mezunu	24	4.8
Diğer	5	1.0
Toplam	500	100.0

Araştırmaya katılan personelin %53.6'sı lise mezunu, %20.2'si polis okulu mezunu, % 12.8'i ön lisans mezunu, %7.6'sı lisans mezunu, % 4.8'i polis akademisi mezunu, % 1.0'ı ise diğer okul mezunudur. Bu veriler Emniyet personelinin büyük bir çoğunluğunun lise mezunu olduğunu göstermektedir (Tablo 3).

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Polislerin Rütbelere Göre Dağılımı

RÜTBE	N	%
Polis memuru	453	90.6
Komiser yardımcısı	24	4.8
Komiser	12	2.4
Başkomiser	6	1.2
Emniyet amiri	4	0.8
Emniyet müdürü	1	0.2
Toplam	500	100.0

Tablo 4'de belirtildiği gibi araştırmaya katılanların % 90.6'sı polis memuru, % 4.8'i komiser yardımcısı, % 2.4'ü komiser, %1.2'si başkomiser, % 0.8'i emniyet amiri, % 0.2'si emniyet müdürü rütbesindedir. 2001 yılı itibariyle emniyet örgütünün yaklaşık % 91'ini polis memurları oluşturmaktadır. Deneklerin rütbelere göre katılım yüzdeleri, Emniyet Genel Müdürlüğü personelinin rütbelere göre yüzdelerle dağılımına yakınlık göstermektedir.

Tablo 5: Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Kıdemine Göre Dağılımı

MESLEKİ KIDEM	N	%
1-5 yıl	109	21.8
6-10 yıl	162	32.4
11-15 yıl	112	22.4
16-20 yıl	94	18.8
21Yıl ve üstü	23	4.6
Toplam	500	100.0

Araştırmaya katılan personelin % 21.8'i 1-5 yıl, %32.4'ü 6-10 yıl, % 22.4'ü 11-15 yıl, %18.8'i 16-20 yıl, %4.6'sı 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahiptir (Tablo 5). Meslek olarak Polislik hayati risk taşıyan ve yıpranma payı yüksek olan meslek gruplarındandır. Bu nedenle emniyet teşkilatı mensupları 25 yıllık hizmet süresi üzerinden 5 yıl yıpranma alarak, 20 yıllık hizmet sonrası emekli olmaktadır.

Tablo 6: Araştırmaya Katılan Polislerin Hizmet Grubuna Göre Dağılımı

HİZMET GRUBU	N	%
Adli	176	35.2
İdari	272	54.4
Siyasi	52	10.4
Toplam	500	100

Araştırmaya katılan Emniyet Müdürlüğü personelinin % 35.2'si adli hizmet, %54.4'ü idari hizmet ve %10.4'ü ise siyasi hizmet grubundadır. Emniyet Teşkilatı Kanunu'nun 8. maddesine göre; Polis, yaptığı hizmetler dikkate alınarak İdari, Siyasi ve Adli birimlere ayrılmıştır. Suç olmadan suçu önlemek idari polisin görevidir. Suç işlenmesinden sonra doğrudan doğruya veya adli makamların emriyle el koyan, suçun kanıtlarını toplayan ve tespit eden, suçlu veya suçluları yakalayarak adli makamlara teslim eden kısım adli polistir. Siyasi Polis, ülkenin milli bütünlük ve beraberliğine Anayasal düzenine ve genel güvenliğine ilişkin önleyici ve koruyucu görevleri yerine getirmekten sorumlu olan birimdir.

Cinsiyetin Polisin Tutumuna Etkisi

Tablo 7: Polisin Cinsiyete Göre Alt Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma, T-Değeri ve Anlamlılığı)

ALT ÖLÇEKLER	CİNSİYET	N	ORTALAMA	STANDART SAPMA	T-DEĞERİ	ANLAMLILIK
Mevzuata hakimiyet	Kadın	36	16,53	2,50	-.49	.62
	Erkek	464	16,80	3,17		
Yakalama ve gözaltına alma	Kadın	36	43,92	6,49	-.63	.52
	Erkek	464	44,67	6,97		
İfade alma	Kadın	36	33,83	3,74	1.52	.12
	Erkek	464	35,21	5,31		
Arama	Kadın	36	42,25	6,29	-.30	.75
	Erkek	464	42,60	6,61		

Cinsiyete göre polisin yetkilerini kullanımına ilişkin tutumlarındaki etkisini belirlemek için yapılan t-testine göre; bütün alt ölçeklerde anlamlılık düzeyi $p > 0.05$ olduğundan, bu değişkene göre tutumlarda istatistiksel olarak anlamlı bir fark

saptanmamıştır. Bir başka ifadeyle, polisin mevzuata hakimiyetinde, yakalama ve gözaltına alma, ifade alma ve arama yetkisini kullanımına ilişkin tutumlarında cinsiyet faktörü istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmamaktadır.

Mevzuata hakimiyet, yakalama ve gözaltına alma, ifade alma ve arama alt ölçeklerinde erkek personelin tutumları bayan personele göre daha olumludur. Bu bulgu, tüm alt ölçeklerdeki tutumlarda cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Cinsiyetin polisin tutumuna etkisini araştırmak için yapılan t-test sonuçları; polisin kurum kültürü de göz önüne alınarak, kültürel şartlanmaya bağlı olarak kadın ve erkeklerin yetki kullanımında birbirlerine yakın bir tutum sergilediğini göstermektedir.

Yaşın Polisin Tutumuna Etkisi

Tablo 8: Polisin Yaş Gruplarına Göre Alt Ölçeklere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma, F ve Anlamlılık Değerleri

ALT ÖLÇEKLER	YAŞ	N	ORTALAMA	STN.SP	F	P
Mevzuata hakimiyet	21-30	169	16,73	3.21	1.34	.25
	31-40	250	16,83	3.13		
	41-50	79	16,59	2.92		
	51+üstü	2	21,00	1.41		
	Toplam	500	16,78	3.13		
Yakalama ve gözaltına alma	21-30	169	44,67	6.64	1.62	.18
	31-40	250	44,95	7.02		
	41-50	79	43,30	7.12		
	51+üstü	2	50,50	10.61		
	Toplam	500	44,62	6.93		
İfade alma	21-30	169	34,45	5.11	2.0	.10
	31-40	250	35,65	5.51		
	41-50	79	34,76	4.37		
	51+üstü	2	37,50	4.95		
	Toplam	500	35,11	5.23		
Arama	21-30	169	42,22	6.74	.58	.62
	31-40	250	42,65	6.64		
	41-50	79	42,99	6.10		
	51+üstü	2	47,00	2.83		
	Toplam	500	42,58	6.58		

Tablo 8 verileri incelendiğinde 51 ve üzeri yaş grubunda bulunan personelin bütün alt ölçeklerde diğer gruplara göre daha olumlu tutum sergilediği gözlenmektedir. Polisin mevzuata hakimiyeti alt ölçeğinde ve yakalama ve gözaltına

alma yetkisini kullanımı alt ölçeklerinde ise 41-50 yaş grubu diğer gruplara göre daha az olumlu tutum sergilemektedir.

Polisin ifade alma alt ölçeği ve arama yetkisini kullanma alt ölçeklerinde ise 21-30 yaş grubu diğer gruplara oranla daha az olumlu tutum sergilemektedir. 31-40 yaş grubu ise mevzuata hakimiyet, yakalama ve gözaltına alma yetki kullanımı, ifade alma yetki kullanımı, arama yetki kullanımı alt ölçeklerinde ortalama bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Polisin mevzuata hakimiyet, yakalama ve gözaltına alma, ifade alma ve arama yetki kullanımı tutumlarına ilişkin bütün alt ölçeklerde yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre anlamlılık değerleri $p > 0.05$ olduğundan, bütün alt ölçeklerde polisin yaş gruplarına göre tutumları arasındaki farklılaşma istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgular; yaş değişkeninin polisin mevzuata hakimiyet ve yetki kullanımına ilişkin diğer tutumlarında anlamlı fark yaratan bir etken olmadığı, hangi yaş grubunda olursa olsun benzer tutumu sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir.

Öğrenim Durumunun Polisin Tutumuna Etkisi

Tablo 9'da sunulan verilerden, polisin mevzuata hakimiyetinde polis okulu ve polis akademisi mezunlarının diğer gruplara göre daha olumlu tutum sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir. Yakalama ve gözaltına alma yetkisini kullanmada polis okulu mezunları tutumları ($x = 45.37$) diğer okul mezunlarına göre daha olumludur. İfade alma ve arama yetkisi kullanımı alt ölçeğinde ön lisans mezunlarının tutumları diğer gruplara göre daha olumludur. Bu bulgular, mevzuata hakimiyet, yakalama ve gözaltına alma, ifade alma ve arama yetkisi kullanımı tutumlarında polisin öğrenim durumunun anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Polisin eğitim düzeyinin tutumlarını etkileyip etkilemediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; bütün alt ölçeklerde anlamlılık $p > 0.05$ 'dir. Anlamlılık düzeyi 0.05 den büyük olduğundan polisin aldığı eğitim istatistiksel olarak mevzuata hakimiyetine, yakalama ve gözaltına alma, ifade alma, arama yetkisi kullanımı konusundaki tutumlarını etkilememektedir. Oluşan farklılaşmalar istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 9: Polisin Öğrenim Düzeylerine Göre Alt Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma, F Değeri ve Anlamlılığı

ALT ÖLÇEKLER	MEZUNİYET	N	ORTALAMA	STN.SP	F	P
Mevzuata Hakimiyet	Lise	268	16,60	3.08	1.16	.32
	Polis Okulu	101	17,19	3.20		
	Ön lisans	64	16,86	3.10		
	Lisans	38	16,84	3.14		
	Polis Akademisi	24	17,13	3.19		
	Diğer	5	14,40	3.72		
	Toplam	500	16,78	3.13		
Yakalama ve gözaltına Alma	Lise	268	44,50	6.94	.49	.78
	Polis Okulu	101	45,37	7.09		
	Ön lisans.	64	44,29	7,51		
	Lisans	38	44,23	6.85		
	Polis Akademisi	24	44,75	4.80		
	Diğer	5	41,60	5.31		
	Toplam	500	44,61	6.93		
İfade Alma	Lise	268	34,72	4.75	.73	.59
	Polis Okulu	101	35,45	5.42		
	Ön lisans	64	35,92	6.76		
	Lisans	38	35,28	4.72		
	Polis Akademisi	24	35,54	5.95		
	Diğer	5	35,00	2.91		
	Toplam	500	35,10	5.22		
Arama	Lise	268	42,16	6.95	.50	.77
	Polis Okulu	101	42,86	6.95		
	Ön lisans	64	43,31	5.47		
	Lisans	38	43,31	5.72		
	Polis. Akademisi	24	42,66	5.07		
	Diğer	5	43,20	3.96		
	Toplam	500	42,57	6.57		

Rütbenin Polisin Tutumuna Etkisi**Tablo 10:** Polisin Rütbesine Göre Tutum Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Ortalama, Standart Sapma F Değeri ve Anlamlılığı

ALT ÖLÇEKLER	RÜTBE	N	ORTALAMA	STN.S	F	ST. SP
Mevzuata hakimiyet	Polis memuru	453	16,75	3.11	.35	.88
	Kom. yardımcısı	24	16,67	3.52		
	Komiser	12	17,42	3.14		
	Başkomiser	6	18,17	3.92		
	Emniyet amiri	4	16,75	1.50		
	Emniyet müdürü	1	17,00			
	Toplam	500	16,78	3.12		
Yakalama ve gözaltına alma	Polis memuru	453	44,68	6.97	.11	.98
	Kom. yardımcısı	24	43,75	5.59		
	Komiser	12	44,08	6.44		
	Başkomiser	6	44,16	11.70		
	Emniyet amiri	4	45,25	5.73		
	Emniyet müdürü	1	43,00			
	Toplam	500	44,61	6.93		
İfade alma	Polis memuru	453	35,17	5.15	.33	.89
	Kom.yardımcısı	24	34,20	5.77		
	Komiser	12	35,33	5.24		
	Başkomiser	6	33,16	8.86		
	Emniyet amiri	4	35,50	5.80		
	Emniyet müdürü	1	34,00			
	Toplam	500	35,10	5.22		
Arama	Polis memuru	453	42,52	6.68	.39	.85
	Kom. yardımcısı	24	42,29	5.39		
	Komiser	12	43,00	5.39		
	Başkomiser	6	45,50	5.64		
	Emniyet amiri	4	45,00	7.52		
	Emniyet müdürü	1	40,00			
	Toplam	500	42,57	6.57		

Tablo 10'a göre polisin mevzuata hakimiyeti alt ölçeğinde başkomiser rütbesine sahip personelin tutumları $x = 18.17$, komiser yardımcısı personelin tutumlarına $x = 16.67$ göre daha olumludur. Yakalama ve gözaltına alma yetkisini kullanma alt ölçeğinde emniyet amiri rütbesine sahip personelin tutumları $x = 45.25$, emniyet müdürü rütbesinde bulunan personellere $x = 43.00$ göre daha olumludur. İfade alma yetkisini kullanmada ise yine emniyet amirleri tutumları $x = 35.50$, başkomiser rütbesindekilerin tutumlarına $x = 33.16$ göre daha olumludur. Arama yetkisi alt ölçeğinde ise başkomiserlerin tutumları $x = 45.50$ komiser yardımcılarının tutumlarına $x = 42.29$ göre daha olumludur. Bütün alt ölçeklerde anlamlılık değeri

$p > 0.05$ olduğundan, polisin rütbesine göre tutumları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bir başka ifadeyle polisin rütbesi mevzuata hakimiyetine, yakalama ve gözaltına alma, ifade alma, arama yetkisi kullanımı konusundaki tutumlarını etkilememektedir.

Mesleki Kıdemın Polisin Tutumuna Etkisi

Tablo 11: Polisin Mesleki Kıdem Durumuna Göre Tutum Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Ortalama, Standart Sapma, F Değeri ve Anlamlılığ

ALT ÖLÇEKLER	MES.KID.	N	ORTALAMA	ST.S	F	P
Mevzuata hakimiyet	1-5 Yıl	109	16,55	3.02	1.17	.31
	6-10 Yıl	162	16,73	3.23		
	11-15 Yıl	112	16,51	3.22		
	16-20 Yıl	94	17,32	2.79		
	21+... Yıl	23	17,22	3.55		
	Toplam	500	16,78	3.12		
Yakalama ve gözaltına alma	1-5 Yıl	109	43,66	6.21	1.20	.30
	6-10 Yıl	162	44,89	7.14		
	11-15 Yıl	112	44,55	7.42		
	16-20 Yıl	94	45,59	6.63		
	21+... Yıl	23	43,47	7.14		
	Toplam	500	44,61	6.93		
İfade alma	1-5 Yıl	109	34,20	4.87	2.35	.05
	6-10 Yıl	162	34,75	4.85		
	11-15 Yıl	112	36,02	6.52		
	16-20 Yıl	94	35,79	4.52		
	21+... Yıl	23	34,60	4.20		
	Toplam	500	35,10	5.22		
Arama	1-5 Yıl	109	41,98	6.73	2.61	.03
	6-10 Yıl	162	41,61	6.41		
	11-15 Yıl	112	43,48	6.82		
	16-20 Yıl	94	43,90	6.41		
	21+... Yıl	23	42,30	5.38		
	Toplam	500	42,57	6.57		

Tablo 11'e göre polisin mevzuata hakimiyeti alt ölçeğinde 16-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip personelin tutumları $x = 17,32$ diğer guruplara oranla daha olumludur. 16-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip personelin yakalama ve gözaltına

alma yetkisini kullanımına yönelik tutumları $x= 45.59$, diğer kıdem yıllarına göre daha olumludur. İfade alma yetkisi kullanma alt ölçeğinde 11-15 hizmet yılı olanların tutumları $x= 36.02$, diğer gruplara göre daha olumludur. Arama yetkisi kullanma alt ölçeğinde ise yine en olumlu tutumu mesleki kıdemi 16-20 yıl olan polisler ($x= 43.90$) sergilerken bu alt ölçekte 6-10 yıl hizmeti olan personelin ise daha az olumlu tutum ($x= 41.61$) sergilemektedir.

Polisin mesleki kıdeminin mevzuata hakimiyetine, yakalama ve gözaltına alma, ifade alma, arama yetkisi kullanımı konusundaki tutumlarına etkisini araştırmak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; polisin mevzuata hakimiyeti, yakalama ve gözaltına alma yetkisini kullanma ve ifade alma yetkisini kullanma alt ölçeklerinde $p \geq 0.05$ olduğundan bu alt ölçeklerde mesleki kıdemin polisin tutumlarını etkilemediği söylenebilir.

Polisin arama yetkisini kullanma alt ölçeğinde anlamlılık değeri ($p=0.3$), $p < 0.05$ olduğundan dolayı bu alt ölçeklerde polisin mesleki kıdeminde göre tutumları arasındaki farklılaşmalar istatistiksel olarak anlamlıdır. Tablo 11 incelendiğinde bu farklılaşmanın 16-20 yıl mesleki kıdeme sahip olan polislerin tutumları $x=43.90$ ile mesleki kıdemi 6-10 yıl arasında olan polislerin tutumları ($x= 41.61$) arasında olduğu söylenebilir. Bu bulgu, mesleki kıdemin personelin arama yetkisi kullanımını tutumlarında anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Hizmet Grubunun Polisin Tutumuna Etkisi

Tablo 12: Polisin Hizmet Grubuna Göre Tutum Ölçeği Alt Ölçeklerine İlişkin Ortalama, Standart Sapma, F Değeri ve Anlamlılığı

ALT ÖLÇEKLER	HİZ.BRM	N	ORTALAMA	ST.S	F	P
Mevzuata hakimiyet	Adli	176	16,66	3.25	4.67	.01
	İdari	272	16,61	2.86		
	Siyasi	52	18,02	3.73		
	Toplam	500	16,75	3.12		
Yakalama ve gözaltına alma	Adli	176	45,36	3.73	2.79	.06
	İdari	272	43,95	6.51		
	Siyasi	52	45,57	7.37		
	Toplam	500	44,57	6.93		
İfade alma	Adli	176	35,60	6.13	8.36	.00
	İdari	272	34,36	4.39		
	Siyasi	52	37,30	5.16		
	Toplam	500	35,10	5.22		
Arama	Adli	176	42,43	6.69	2.22	.11
	İdari	272	42,31	6.36		
	Siyasi	52	44,38	7.12		
	Toplam	500	42,57	6.57		

Polisin mevzuata hakimiyet, yakalama ve gözaltına alma, ifade alma, arama yetkisi kullanımı tutumları alt ölçeklerinde siyasi hizmet biriminde çalışan personel, adli ve idari hizmet grubu çalışanlarına göre daha olumlu tutum sergilemektedirler (Tablo 12). Polisin mevzuata hakimiyet tutum alt ölçeğinde siyasi hizmet veren personelin tutumları, adli ve idari personelin tutumlarına göre daha olumludur.

Yakalama ve gözaltına alma, ifade alma ve arama yetkisi kullanımında siyasi hizmet personelinin tutumları diğer personelin tutumlarına göre daha olumludur.

Polisin çalıştığı hizmet biriminin tutumlarına etkisini saptamak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; polisin mevzuata hakimiyeti alt ölçeğinde $p=0.1$ olduğundan polisin görev yaptığı hizmet birimi ile tutumları arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir (Tablo 16). İfade alma yetkisini kullanma alt ölçeğinde anlamlılık ($p=0,00$), $p<0.05$ olduğundan istatistiksel olarak bu alt ölçekte polisin görev yaptığı hizmet biriminin tutumlarında anlamlı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

2001 yılı içerisinde düzenlenen 378 dönem kursunda daire başkanlıklarına göre; Terörle Mücadele Harekat (TEMÜH) Daire Başkanlığı %35 ile birinci sırayı almaktadır (APK, 2002:28). Bu kurslara katılan personelin aldıkları eğitim sonrasında tutumlarında diğer adli ve idari hizmet grubuna göre farklılık oluşturması doğaldır. Siyasi hizmet vererek kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge, emirler, v.b. mevzuata hakim olduğunu düşünen grup son yıllarda insan hakları ve değişen uyum yasaları konusunda sürekli olarak diğer hizmet gruplarından daha fazla hizmet içi eğitime tabii tutulmaktadır. Bu grubun diğer hizmet gruplarına göre kendilerini mevzuata hakim olduklarını düşünmeleri olması gerektir.

Yaşar Sökmensüer'in (Hürriyet Gazetesi, 01.08.1997) "Eyvah Polis" başlıklı makalesinde şu ifadelere yer vermiştir. "Dr. Ali Kaygısız. Birinci sınıf Emniyet Müdürü. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde yıllar önce hazırladığı doktora tezinin sonuçları polis koleji öğrencisinden başkomisere, en kıdemsizinden emniyet müdürüne kadar polisin kendini yeterli, eğitilmiş ve kaliteli görmediğini ortaya koyuyor. Polislerin ortalama yüzde 75'i soru kağıdındaki "Kaliteli personel olarak yetişiyoruz" şikâine "Hayır" yanıtını veriyor. "Hayır, kaliteli değiliz!" Kaliteli yetiştirilmediklerine inanan polislerin oranı komiserlerde yüzde 85'e, komiser yardımcılarında yüzde 90'a kadar ulaşıyor. Yine komiserlerin yüzde 84'ü 'çağın koşullarına uygun eğitilmedikleri' görüşünde. Emniyet amirlerinin ve başkomiserlerin yaklaşık yüzde 60'ı da pratik yönden iyi eğitilmediklerine inanıyor. Polis çağın koşullarına uygun eğitilmiyor. Kalitesiz yetişiyor, çoğu cahil. İşe belli kriterlere göre alınmıyor, ayıklanmıyor. Uygulamaya dönük eğitimden geçmiyor.

Suçtu teşvik eden bir ortamda, donanımsız çalışıyor. Mezun olduktan sonra sokaktaki uygulama, eğitim yerine geçiyor. Bundan en büyük zararı da sokaktaki insan görüyor..."

Kaygısız'ın doktora tezinde polisin eğitim yetersizliği konusunda çok çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Polisin büyük çoğunluğu polis eğitim kurumlarının kaliteli personel yetiştirmediğini, eğitim programlarını çağın koşullarına uygun olmadığını, polisi hukuk bakımından yeterli bulmadıklarını, polisin değişen ve gelişen hukuk sistemine yeterince ayak uyduramadığını belirtmektedir (Nar, 2000: 42-43).

Tablo 13: Polisin Çalıştığı Hizmet Grubuna Göre Mevzuata Hakimiyet ve İfade Alma Alt Ölçeklerine İlişkin Scheffe Test Değerleri ve Anlamlılık Düzeyi

ALT ÖLÇEKLER	(I)	(J)	ORTALAMA FARK (I-J)	ANLAMLILIK
Mevzuata hakimiyet	Adli	İdari	,05	.98
		Siyasi	-1,36(*)	.02
	İdari	Adli	-,05	.98
		Siyasi	-1,41(*)	.01
	Siyasi	Adli	1,36(*)	.02
		İdari	1,41(*)	.01
İfade alma	Adli	İdari	1,23(*)	.04
		Siyasi	-1,70	.11
	İdari	Adli	-1,23(*)	.04
		Siyasi	-2,94(*)	.00
	Siyasi	Adli	1,70	.11
		İdari	2,94(*)	.00

* Anlamlı fark

Farklılaşmanın anlamlı olduğu alt ölçeklerde farklılaşmanın hangi gruplarda olduğunu belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre; polisin mevzuata hakimiyeti alt ölçeklerinde siyasi birim ile adli ve idari birimlerde çalışanlar arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir (Tablo 13). İfade alma yetkisini kullanma alt ölçeğinde ise anlamlılık siyasi birimde çalışan gruplar ile idari birimde çalışan grup arasındadır (Demiral, 2003:65-94).

Sonuç ve Öneriler

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar, polisin mevzuata hakimiyet, yakalama ve gözaltına alma yetkisi, ifade alma yetkisi, arama yetkisi kullanımı tutumlarına göre sırasıyla verilmiştir.

Polisin **mevzuata hakimiyet** alt ölçeğinde yer alan 5 maddeye verilen yanıtlara göre şu sonuçlara ulaşılmıştır: Emniyet teşkilatı mensuplarının mevzuata hakimiyet alt ölçeğine ilişkin tutumlarında; cinsiyet yaş, öğrenim durumu, rütbe, mesleki kıdem değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çalışılan birimin hizmet grubu değişkenine göre mevzuata hakimiyet alt ölçeğinde siyasi birim lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

Yakalama ve gözaltına alma yetkisi alt ölçeğinde bulunan 12 maddeye verilen yanıtlara göre: Emniyet teşkilatı mensuplarının yakalama ve gözaltına alma yetkisi kullanımı alt ölçeğine ilişkin tutumlarında; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, rütbe, mesleki kıdem, çalışılan birimin hizmet grubu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Polisin **ifade alma yetkisi** kullanımı alt ölçeğinde yer alan 9 maddeye verilen yanıtlara göre: Emniyet teşkilatı mensuplarının ifade alma yetkisi kullanımı alt

ölçeğine ilişkin tutumlarında; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, rütbe, mesleki kıdem değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Çalışılan Birimin Hizmet grubu değişkenine göre bu alt ölçekte ($p=0.00$) anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

Polisin **arama yetkisi** kullanımı alt ölçüğünde yer alan 11 maddeye verilen yanıtlara göre: Emniyet teşkilatı mensuplarının arama yetkisi kullanımı alt ölçüğüne ilişkin tutumlarında; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, rütbe, çalışılan birimin hizmet grubu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Meslek kıdem değişkenine göre polisin arama yetkisi kullanımında farklılaşma ($p=0.03$) anlamlıdır.

Öneriler kısmında ise şunlar söylenebilir: İnsan hakları bütün insanlığın ortak değerleridir. İnsan hakları bilgi ve bilincinin yerleştirilmesinde insan hakları eğitimi büyük önem taşımaktadır. Teorik bilgiler, beceri ve tutum kazanmak için yeterli değildir. Polisin eğitimi, taşıdığı sorumluluğun ne olduğunu ve ne kadar hayati olduğunu öğretme süreciyle paralel gerçekleştirilmelidir. Polislik mesleği, diğer meslek dallarına oranla daha fazla sorumluluk bilincine sahip olmayı gerektirir. Bu meslek, mantıklı, bilgili, cesaret sahibi ve güçlü karakterli, topluma hizmet etme isteğinde olan kişiler içindir. Polis eğitiminin amacı, topluma, yaptığı görev açısından en yüksek nitelikleri taşıyan polisi kazandırmaktır. Verilen eğitimle halkın güveni kazanılmıyorsa ve görevde insan hakları ihlal edilebiliyorsa, polisin insan hakları eğitimi büyük bir titizlikle yeniden gözden geçirilmelidir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- a. Mevzuata hakimiyet alt ölçüğünde birim hizmet grubu değişkeninde belirlenen istatistiksel farklılaşmaya göre, adli ve idari hizmet gruplarının siyasi hizmet grubu personelinin aldığı birim içi bilgilendirmelerini dikkate alarak kendi personeli ile ilgilendiren mevzuat konusunda daha etkin bir eğitime tabii tutulmalıdır.
- b. Mevzuata hakimiyet alt ölçüğünde birimin hizmet grubu değişkenine ilişkin istatistiksel farklılaşmaya göre, Poliste siyasi, bilgi işlem ve kaçakçılık gibi bazı hizmet birimlerinde başlayan branşlaşma tüm birimlere yaygınlaştırılmalı, her personelin her birimi ilgilendiren iş ve işlemlere yönlendirilmesi yerine, kendi hizmet branşıyla ilgili iş, işlem ve mevzuata hakimiyeti sağlanmalıdır.
- c. İfade alma yetkisi kullanımı alt ölçüğünde çalışılan birim hizmet grubu değişkeninde gözlenen bulgulara göre, ifade alma yetkisi konusunda verilecek hizmet içi eğitimlerde uygulamaya daha çok ağırlık verilmelidir.
- d. Arama yetkisi kullanımı tutum ölçüğünün mesleki kıdem alt başlığında oluşan istatistiksel farklılaşmaya göre, Emniyet Teşkilatı personelinin hizmet içi eğitimlerinde mesleki kıdem bir ölçüt olarak değerlendirilmeli ve hizmet içi eğitim mesleki kıdem göz önünde bulundurularak düzenlenmelidir.

Araştırma sonuçlarına dayalı bu önerilere ek olarak aşağıda belirtilen noktalara da dikkat edilmesi önerilmektedir.

- a. Polisi ilgilendiren mevzuat değişiklikleri güncelleştirilmeli ve hizmet içi eğitimlerde tüm personel değişiklikler konusunda bilgilendirilmelidir.

- b. Hizmet içi eğitim kursları planlanırken hizmet branşı göz önünde bulundurulmalı, siyasi, idari ve adli hizmet veren personel birlikte değil her personel kendi hizmet birimi ile hizmet içi eğitime tabi tutulmalıdır.
- c. Polis meslek yüksek okullarında ve GBF’de teorik uygulama öğretimi, uygulamayla birlikte yürütülmeli ve uygulamada en fazla karşılaşılan durum ve olaylarla ilgili film, video, slayt vb. görsel materyallerle desteklenmelidir.
- d. Polisin eğitiminde, hukuk derslerinin yanı sıra insan hakları konusuna temel oluşturan ve çağdaş polis anlayışının yerleştirilmesine yardımcı olan psikoloji, etik, sosyoloji ve antropoloji gibi derslere ve kültür derslerine ağırlık verilmelidir.
- e. İnsan hakları eğitimi sadece bilgilendirme ile sınırlı kalmamalı bilinçlendirmeye de önem verilmelidir. Bu nedenle personel de insan hakları bilinci oluşturulması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- f. İnsan hakları konusunda daha önceden gerçekleşmiş ihlallerle ilgili örnek olaylar sonuçlarıyla birlikte personele sergilenmelidir.
- g. İnsan hakları konusunda kendisini geliştiren ve başarılı uygulamalar yapan personel desteklenmeli ve motivasyonu artırıcı çeşitli özendiricilerden yararlanılmalıdır.
- h. Hak ihlali yapan veya yapma eğiliminde olan personel başta olmak üzere belirli aralıklarla tüm personele, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti verilmelidir.
- i. Polisin görev yükü hafifletilmelidir. Özel güvenlik sistemi desteklenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.
- j. Polislerin yaşam standardının tüm insanlara yakışacak nitelikte artırılmalıdır.

Kaynakça

- Akdeniz, M. (1999). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminde Polis*, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, TODAİE, Ankara.
- APK (2002). "Polis 2001 Emniyet Genel Müdürlüğü Çalışmaları". *Emniyet Genel Müdürlüğü Araştırma Planlama Koordinasyon Daire Başkanlığı 191. Yayın*, Ankara EGM Basımevi.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Coşkun, V. (2000), "İnsan Haklarının Felsefi Temelleri, Kapsamı, ve Kültürel Rölativizm Üzerine Düşünceler". *Türk İdare Dergisi 427. Sayı*.
- Coşkun, V. (2001), "Daha Fazla İnsan Hakları Daha Değerli Dünya". *Türk İdare Dergisi 426. Sayı*.
- Demiral, G. (2003), *İnsan Hakları Çerçevesinde Polisin Yetkilerine Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Er, R. (2002). "İnsan Hakları ve Polis". *Çağın Polisi Dergisi 1*, Ankara: EGM Basımevi.
- Goode, J. W. ve Hatt, K. P. (1978). "Methods in Social Research", Çev. Ruşen KELEŞ. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Karaosmanoğlu, F. (2000), "İnsan Hakları ve Kamu Görevi Boyutunda Sözleşmelerin Yerine Getirilmesi". *Türk İdare Dergisi 426. Sayı*.
- Kuçuradi, İ. (2002), [http:// www.kadinininsanhaklari.org/kitap/10.php](http://www.kadinininsanhaklari.org/kitap/10.php).
- Nar, C. (2000). "Çağdaş Polis Eğitimi". *Polis Dergisi 23. Sayı*, Ankara: EGM Basımevi.
- Sevinç, B. (1998). *Polisin İnsan Hakları Eğitimi*, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Sevinç, B. (2000). "İnsan Hakları Belgeleri ve Bağlayıcılığı", *155. Yıl Özel Sayısı Polis Dergisi*, Ankara: EGM Basımevi.

